

PEYGAMBERİMİZİN ÖĞÜTLERİYLE İYİ İNSAN OLMANIN YOLLARI

Eûzubillâhimineşşeytânirracîm

Bismillâhirrahmânirrahîm

*el-Hamdülillâhi hakka hamdihî es-salâtu
ve's-selâmu alâ seyyidi'l-evvelîne ve'l-âhirîn
Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihî ve men-
tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn.*

Emmâ ba'd:

*Fa'lemû eyyühe'l-ihvân fe-inne efdale'l-
hadîsi kitâbullâh ve efdale'l-hedyi hedyu sey-
yidinâ Muhammedin sallallahu aleyhi ve âlihî
ve selleme teslîman kesîrâ. Ve şerre'l-umûri
muhdesâtuhâ ve külle muhdesetin bid'ah ve
külle bid'atin dalâleh ve külle dalâletin ve
sâhibehâ fi'n-nâr. Ve bi's-senedi'l-muttasılı
ile'n-nebiyyi sallallâhu aleyhi ve selleme en-
nehû kâl:*

إِذَا ابْتَعَا أَحَدُكُمْ الْخَادِمَ فَلْيَكُنْ أَوَّلُ شَيْءٍ يُطْعِمُهُ
الْحَلْوَى، فَإِنَّهُ أَطْيَبُ لِنَفْسِهِ.

*İze'b-tâa ehadükümü'l-hâdime fe'l-ye-
kün evvelü şey'in yut'imühû'l-halvi fe innehû
atyebu li-nefsihî.*

Sadaka Resûlullah fî mâ kâl ev kemâ kâl.

Aziz ve muhterem müslüman kardeşlerim!

Allah'ın selamı, rahmet, bereketi üzeri-
nize olsun.

Hadîs-i şerîflerin izahına geçmeden önce her zaman yaptığımız gibi evvelen ve hasseten Efendimiz; rehberimi, gözümüzün nuru, gön-
lümüzün süruru Peygamberimiz Muhammed-i Mustafâ *sallallahu aleyhi ve sellem* hazretleri-
nin mübarek ruhu için; sâir enbiyâ ve evliyânın ruhları için; Peygamber Efendimiz'in ashâbı-
nın, etbânının, cümle sâdât-ı meşayih-i turuk-u aliyyemizin ruhları için; eserin müellifi Gü-
müşhaneli [Ahmed Ziyâüddin] hazretlerinin ruhu için; bu eserin içindeki bilgilerin, hadîs-i şerîflerin bize kadar gelmesine emek sarf etmiş olan bütün ulemanın, râvilerin ruhları için; uzaktan yakından bu hadîs-i şerîfleri dinlemek üzere şu mescîd-i şerîfe cem olmuş olan siz kardeşlerimizin; cümlemizin âhirete intikal ve irtihal eylemiş olan cümle yakınlarımızın ve

sevdiklerimizin ruhları için bir Fâtîha, üç İhlâs-
i Şerîf hediye eyleyelim.

a. Bir Hizmetçi veya Köleye İyi Davranmak

“Sizden biriniz hizmetçi satın aldığı za-
man ona ikram ettiği, yedirdiği şeyin ilki tatlı
bir şey olsun. Çünkü o onun gönlünü hoş etmek
için münasip bir gıdadır.”

Peygamberimiz *sallallahu aleyhi ve sel-
lem* hazretleri Muaz b. Cebel *radiyallahu
anh'ten* rivayet olunduğuna göre hadîs-i
şerîfte buyurmuşlar ki;

*İze'b-tâa ehadükümü'l-hâdime fe'l-ye-
kün evvelü şey'in yut'imühû'l-halvi* “Sizden
biriniz hizmetçiyi satın aldığı zaman ona ikram
ettiği, yedirdiği şeyin ilki tatlı bir şey olsun,
ona tatlı yedirsin.” *Fe innehû atyebu li-nef-
sihî.* “Çünkü o onun gönlünü hoş etmek için
daha uygun, daha hoş bir şeydir, münasip bir
gıdadır.”

Eskiden harplerde darplarda kişiler çeşitli
sebeplerle esir olabiliyordu ama müslüman
esir olmaz idi. Müslüman esir edilmez, esir ol-
maz. Köle âzat etmenin, esiri, köleyi âzat et-
menin çok sevabı zikredilmiştir.

“Bir esir, müslüman olursa müslüman olduktan sonra hemen ille kölelikten âzat olur.” diye bir şey yok, çünkü imtihan! Çünkü Müslümanlığı Allah’ın rızası için imanından dolayı mı yaptı yoksa hürriyeti elde etmek için mi yaptı, o anlaşılmaz. Onun için sonradan müslüman olursa olur ama kölelik devam eder. Yalnız; “Bir müslümanın köle âzat etmesinin çok büyük sevabı var!” diye pek çok hadîs-i şerîfler [vardır]. Hatta bazı suçların, kusurların kefareti olarak köle âzat etmede onların hürriyete kavuşturulmasında İslâm dini emirlerde bulunmuş, tavsiyelerde bulunmuş ama o zaman kölelik diye bir şey vardı.

“Bir kimse eğer köleyken müslüman olmuşsa hem sahibinin hizmetini iyi yaparsa hem de Müslümanlığını iyi yaparsa o zaman Allahu Teâlâ hazretleri ona çok büyük ecirler verir!” diye hadîs-i şerîfler var.

Bir insan efendisiyle bir anlaşma içinde olmuş oluyor. O zaman mevcut şartlara göre bir kimse bir köleyi satın alındığı zaman sahibi onun gücünden kuvvetinden istifade hakkına sahip oluyor.

[Köle] erkekse *abd* diyorlar, kadınsa *emet*, *eme* diyorlar, sonradan *cariye* de denilmiş.

“[Köleyi] satın aldın mı ilk önce ona tatlı yedir!” Türkçe’de; “Tatlı yiyelim, tatlı konuşalım.” diye bir söz vardır. Tabii tatlı, o zamanın en kıymetli gıdası. Artık; “Şişmanlıyoruz, fazla kilo alıyoruz...” filan diye kimisi tatlıyı hiç sevmez, yanına yanaşmaz. İçinde olduğumuz için farkında değiliz ama elhamdülillah bolluk var; bizim zamanımız, bilhassa bizim memleketimiz fevkalade bolluk [içinde] bir memleket!

Bugün Hindistan’da, Çin’de, Kore’de, Afrika’da, dünyanın birçok yerinde açlıktan, yiyecek bir şey bulamamaktan hayvanlar, insanlar kırım kırım kırılıyorlar. Elhamdülillah bizim memleketimiz bol; en fakir insanın evine bir misafir geldiği zaman, “Yemek yok.” dediği zaman, yine dolabında bir reçel oluyor, bir tatlı oluyor, yine bir şeyler olabiliyor.

Eskiden kişi artan ekmeği varsa; “Biraz bir yanına katık alsın.” derlermiş; ama buğday ekmeği varsa; “O güzel undan yapılmış, güzel bir

gıda olduğu için o katık istemez!” demişler, kitaplar böyle yazmış. Onun için bizim ekmeğimiz pandispanya gibidir. İnsan başka yerlere gittiği zaman kıymetini anlıyor. Bizim Türkiye’nin ekmeği başka hiçbir yerde yok! O yumuşaklığı, o tadı, o lezzeti, o besleyiciliği, o içine konulmuş olan maddeler...

Fukaranın işi görülsün diye devlet de onun içine; “Şu maddeyi koyacaksın, bu maddeyi koyacaksın...” diye fırınları mecbur ediyor. Fevkalade güzel, besleyici, pamuk gibi kabarık, güzel tatlı bir şey oluyor ki kızardığı zaman insan sadece onu yese bile o da başlı başına [doyurucu oluyor]. Tabi içinde kaç tane gıda var.

O zamanın kıymetli gıdası tatlı. “Tatlı ikram etsin!” diyor, en kıymetli bir şekilde [karşılansın]!

“Bizim zamanımızda köle yok?..”

Evet, yok ama zaten burada *hâdim*, “hizmetçi” diyor:

“Hizmetçi satın aldığı zaman...”

O zaman bu ya köle mânasına gelir veyahut da ücretli; bahçeni belleteceksin veyahut

evinde Őu işi yapacaksın, bu işi yapacaksın, inŐaatında sıva, badana, boya... İŐçi, amele diyoruz ya, o mânaya da hâdim diyoruz.

Demek ki Peygamber Efendimiz, “Ara tatlı başlasın da tatlı devam etsin!” diye gönlünü hoş edecek öyle bir tatlıyla başlamayı tavsiye eylemiş.

إِذَا ابْتَغَيْتُمُ الْمَعْرُوفَ فَاطْلُبُوهُ عِنْدَ حِسَانِ
الْوُجُوهِ.

*İze'b-teğaytümü'l-ma'rûfe fet-lübûhü
inde hisâni'l-vücûhi.*

“Siz iyiliği, mârufu, hayrı, bereketi arıyorsanız talep ediyorsanız istiyorsanız onu güzel yüzlülerin yanında arayın, güzel yüzlülerden arayın!”

Ma'rûf sözü, Arapça'da çok geniş bir tabirdir.

Mâruf: Adalet, hayır, yumuşaklık, iyilikseverlik, bağış, ihsan... mânalarına gelen bir kelime.

Onun için emr-i mâruf yapmak müslümanın üstüne farz, boynuna borç. Müslüman emr-

i mâruf edecek; hayır olan, iyi, güzel olan, adalete uygun düşen şeyi başkasına emredecek ve yaptırmaya çalışacak. Elinden geldiği kadar hayrın yapılmasına yardımcı olacak; başkasına da emredecek, yardım edecek. Konu komşu, akraba ve çevresindeki insanlara hayrı emredecek.

Ve'n-nehyü ani'l-münker.

Münker de mârufun zıttı.

Şer'an ve aklen, dince ve akılca hoş olan şeylere mâruf derler. Dince ve akılca nahoş olan, güzel olmayan şeylere de münker derler.

Münkeri de nehyedecek, men edecek, yaptırtmayacak! Mesela gücü yetiyorsa kendi yanında içki içirttirmeyecek, içkiyi sattırmayacak, aldırmayacak! Birisine zulüm yaptırtmayacak! Yanında kötü söz söylettirmeyecek, gıybet ettirtmeyecek!.. Hayrı yaptırmaya çalışacak, şerri de mümkün olduğu kadar, gücü yettiği kadar engellemeye gayret edecek!

Eğer insanlar emr-i mâruf nehy-i münker farzını terk ederlerse yapmazlarsa o zaman tehditler çok fazla:

Yeb'asu aleyküm ikâben. “Allah sizin başınıza öyle bir azap gönderir ki...”

Sultânen zâlimen. “Allah sizin başınıza öyle bir zalim idareci gönderir ki...” diye de rivayet var.

“Bir ceza gönderir, zalim bir idareci gönderir: Küçüklerinize acımaz, büyüklerinize hürmet etmez, çok çeşitli zulümler yapar. İçinizden salih kimseler dua eder, duası kabul olmaz! Allah'tan yardım ister, yardım göremez; mağfiret edinmesini talep eder, mağfiret olunmaz!”

Emr-i mâruf nehy-i münkerle ilgili pek çok hadîs-i şerîf var. Müslümanın aslî, önemli vazifelerinden birisi emr-i mâruf nehy-i münker!

Bu hadîs-i şerîfte de sadece mâruf sözü geçmiş; akılca, dince iyi, hoş olan şeyler.

“Böyle bir şeyi arıyorsanız güzel yüzlülerin yanında arayın, güzel yüzlülerden umun, bekleyin!”

Buradaki güzel yüz iki mânaya alınabilir:

Yüzü, gözü, kaşları yerinde; cildi temiz, hoş... bu mânaya olabilir.

Bir de yüz güzelliği; ahlâk güzelliğinden, yumuşak huyluluktan, tatlı bakışlılıktan, insanı iyi karşılamaktan... o mânaya, ondan kinaye olabilir.

“Abus çehreli insanların yanına gidip de ondan yardım talep etmeyin; o hayrı, bereketi sizi yumuşak, iyi, hoş, güler yüzle karşılayacak kimselerden umun!” mânasına gelebilir.

Bir başka kitapta bu hadîs-i şerîfin devamı söylemiş. Müellifimiz, [Ahmed Ziyâüddin] Hocamız *rahmetullâhi aleyh* oradan almış, diyor ki;

فَوَاللَّهِ لَا يَلِجُ النَّارَ إِلَّا بِخَيْلٍ، وَلَا يَلِجُ الْجَنَّةَ
شَحِيحٌ، إِنَّ السَّخَاءَ شَجْرَةٌ فِي الْجَنَّةِ تُسَمَّى السَّخَاءَ،
وَإِنَّ الشُّحَّ شَجْرَةٌ فِي النَّارِ تُسَمَّى الشُّحَّ

Fevallâhi lâ yelicü'n-nâre illâ bahîlün ve lâ yelicü'l-cennete şehîhün inne's-sahâe şeceratün fi'l-cennâti tüsemme's-sehâe ve inne'ş-şuhha şeceratün fi'n-nâri tüsemme'ş-şuhâ.

Fevallâhi lâ yelicü'n-nâre illâ bahîlün.
“Allah’a yemin olsun ki cehenneme ancak cimriler girecek!” *Ve lâ yelicü'l-cennete şehîhün.*

“Cennete de cimri, pinti kimseler asla giremeyecek!”

Cehenneme cimriler çok girecek; cennete giremeyecekler.

Inne's-sahâe şeceratün fi'l-cennâti tüşemme's-sehâe ve inne'ş-şuhha şeceratün fi'n-nâri tüşemme'ş-şuhâ. “Sahavet, cennette bir ağaçtır kim ona tutunursa cennete gider; cimrilik, pintilik cehennemde bir ağaçtır, kim ona tutunursa cehenneme gider!”

Devamı böyle geldiğine göre buradaki mâruftan muradın daha ziyade “hayır, lütuf, bağış, ihsanda bulunmak” olduğunu anlıyoruz. Peygamber Efendimiz;

“Böyle bir şeyi talep ederseniz yüzü yumuşak, güler yüzle sizi karşılayacak kimselerden isteyin!” demiş oluyor ve arkasından da cömertliği teşvik etmiş oluyor, cimriliğin kötülüğünü ikaz yoluyla bildirmiş oluyor.

Hakikaten cömert kimse cennete yakındır, cimri kimse cehenneme yakındır. Eğer o huyunu terk etmezse cimriliği onu cehenneme götürebilir. Çünkü cimrilik eder, sadakasını eksik verir; cimrilik eder zekâtını vermez;

cimrilik eder, önüne gelen kazanç fırsatlarını kaybeder; bir fakire tam yeri gelmişken kesesinde de parası var, verse verecek, hayır kazanacak; vermezse âhiretin hayırlarını kazanmaktan mahrum kalır... Hâlbuki bu dünya âhiretin tarlasıydı, böylece cennet için gerekli malzemeyi, sevapları kendisine toplayamamış olur. Cömert de cömertlik yaptıkça ecirler kazanır ve böylece Allah'ın [lütfuna] erer.

Peygamber *sallallahu aleyhi ve sellem* Efendimiz fevkalade cömert bir kimseydi. Öyle bir verişle verirdi ki hiç gözü görmezdi! “Arkada bana bir şey kalmıyor.” demezdi. Gündüz eline geçeni akşama varmadan dağıtırdı.

Neden?

Cömertlik çok güzel bir vasıftır.

Dürüş kazan ye yedir

Bir gönül ele getir

demiş Yunus. Ezberimizde o olduğundan her zaman da söylüyoruz, çok başka şiirleri de var.

İnsan bu dünyada neden yaşıyor?

Çalışsın, alnının akıyla kazansın; kendisi de yesin, fukaraya, eşe dosta, ahbaba da yedirsın; ne olacak?!.. Namı yürüsün, arkasından hayırla anılsın; hayrı, bereketi, sevabı çok olsun!

b. Sadaka Ve Zekatın Önemi

Peygamber Efendimiz'in sözü ne kadar mânalı:

“Sizden hanginiz, başkasının malını kendi malından daha çok sever?”

Diyorlar ki; “Anlayamadık yâ Resûlallah; insan başkasının malını sevmez, kendi malını daha çok sever. Bu nasıl söz, anlayamadık...”

“Hayır, siz umumiyetle başkasının malını kendi malınızdan daha çok seversiniz!”

“Nasıl yâ Resûlallah?” diyorlar.

“Sen malı harcamazsın, hayra berekete vermezsin, sadaka vermezsin, zekât vermezsin, malı biriktirirsin, kullanmazsın; ne yersin ne yedirirsin, ne hayır yaparsın... Kendin de sıkıntı içinde yaşarsın. Sonra ölüm gelir, o harcamadığın paralar mirasçılara kalır. Varislerin malı [olur]!”

Demek ki sen ona dokunamamışsın, onların bekçiliğini yapmışsın! İyi, güzel; sen bekçiliğini yaptın, ötekiler sefasını süreceksin, sen onun hesabını vereceksin:

“Söyle bakalım bu paraları nerede kazandın? Bu malları hayırda mı kazandın şerde mi kazandın? Niye harcamadın, niye zekât [vakti] geldiği zaman vermedin, niye sadaka geldiği zaman vermedin?..”

Hesabı sana, sefası ötekilere! O zaman başkasının malını daha çok sevdin, demek. İnsan infak etti mi, bu dünyada hayır u hasenât yaptı mı o âhirete geçer, işte o kendisinin malı olur!

Bir cami yaptırdı, bir köprü, bir çeşme yaptırdı; bir fakir talebenin elinden tuttu, sıfırdan aldı, en yüksek mertebeye çıkarttı, yetiştirdi; bir yetimi küçükten aldı, besledi, [o yetim] evlendi, yuvasını kurdu, uçurdu... Çeşit çeşit hayırlar var, işte onlar senin malın!

Peygamber Efendimiz bir gün evine geldi, dedi ki;

“Sabahki koyundan ne kaldı?”

Evdekiler dediler ki;

“Yâ Resûlallah hepsini verdik, bir budu bize kaldı.”

“Demek ki bir budu hariç hepsi bizim olmuş.” dedi.

Sevap olarak!

“Bir budu hariç hepsi bizim olmuş demek ki!” dedi. Yediğinden bir şey yok ama dağıttığından sevap var, diye öyle söyledi.

Allahu Teâlâ hazretleri cümlemizi cömert eylesin, cömertlik güzel huydur.

İnsan cömertlik yapınca fakirleşmez çünkü Allahu Teâlâ hazretleri de cömerttir, cömerde daha çok verir! Paranın nereden geldiğini de anlamaz, sebebini bilmez ama o cömertliğindedir!

Diyelim ki kardeşini imam-hatipte okutur, dinî mektepte okutur, dinî tahsil yaptırtır, din adamı olsun diye parayı ona verir; kazancı tıklar tıklar işler. Öteki dükkânlar alışveriş yapmazken onun dükkânı çalışıp durur.

Neden?

Onu bilmez.

“Allah bereket versin. Çok şükür; mal gönderdi, müşteri gönderdi, sattım, kazandım...” der.

Allah okuttuğu kardeşinin bereketini ona veriyor. Ona bakıyor, diye veriyor. Onun farkına varmaz. Allah bir yerden karşılar.

Allahu Teâlâ hazretleri iyiliğin altında kalır mı?

Bir insan bile birisinden bir iyilik görürse onun altında kalmamak için mukabele ediyor. O ona bir hediye vermişse bir daha ki sefer ona giderken bir hediye veriyor. Allahu Teâlâ hazretleri kuluna çok daha fazla verir. Bire on verir, bire yedi yüz verir, bigayri hisâb, hadde hesaba girmeyecek şekilde verir.

Onun için cimriliği elden atmak lazım, cömert olmak lazım. Cömertlik güzel şeydir. Cömertliğin bir kısmı malda olur, kimisi malını verir; [bir kısmı] canda olur, kimisi canını verir, canını esirgemez; kimisi hizmet olur... İlle para olması şartı yok!

إِذَا ابْتُلِيَ أَحَدُكُمْ بِالْقَضَاءِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يَقْضِي
وَهُوَ غَضْبَانٌ، وَلَيْسَ بَيْنَهُمْ فِي النَّظَرِ وَالْمَجْلِسِ
وَالْإِشَارَةِ.

*İze'b-tüliye ehadüküm bi'l-kadâi beyne'l-
müslimîne fe lâ yekdî ve hüve gadbânü ve'l-
yusevvi beynehüm fi'n-nazari ve'l-meclisi
ve'l-işâreti.*

“Sizden biriniz müslümanlar arasında hâkimlik yapmak, hükmetmek mecburiyetinde [kalırsa] sakın ha kızgınken sinirliyen aralarında hükmetmesin!”

Mü'minlerin anası Ümmü Seleme *radiyallahu anhâ*'dan rivayet edilmiş, Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor:

“Sizden biriniz müslümanlar arasında hâkimlik yapmak, hükmetmek mecburiyetinde kalır, hâkimlik yapmak vazifesine müptela olur, başına böyle bir vazife gelir çatarsa sakın ha kızgınken sinirliyen aralarında hükmetmesin! Davalıyla davacı, şikâyetçi ile şikâyet edilen arasını eşit tutsun!”

Muameleyi her ikisine eşit tutsun. İkisine de aynı bakışla baksın, ikisini de aynı yere oturtsun, ikisine de aynı işareti yapsın. Birisine yumuşak bakıp ötekisine kaş çatmasın. Birisini âlâ yere oturtup ötekisini aşağıda bırakmasın, birisine işaretler yapıp selamlayıp ötekisini dışlamasın. Her şeyine dikkat etsin, adaletli hareket etsin!

Peygamber Efendimiz bu hadîs-i şerîfte adaletin çok mühim bir esasına işaret ediyor. Çünkü bazen hâkimden ters yüz gören sözünü de şaşırabilir. Hakkı da tam güzel söylemeye bilirlirler.

Kaşlar çatık: “Otur, kalk...”

Eli ayağı dolaşır, söyleyeceğini söyleyemez, kekeler...

“Eşit muamele yapsın!”

İkisini birden karşısına oturtacak!

Mimarbaşı Fatih Sultan Mehmed’i dava etti, kendisi Rum’du. Rum olduğu hâlde dava etti. İstanbul kadısınının mekânına geldiler. Birisi Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmed Muhammed Han, dava edilmiş; ötekisi de Rum mimar, gayrimüslim! Kadı efendinin odasına

gelince padişah geçti sedirin şilteli tarafına oturmak istedi.

“Dur padişahım, burası adalet yeridir. Oraya oturamazsın, şu karşıya geç bakalım...” dedi. Fatih Sultan Mehmed’i diz çöktürdü, karşı tarafa oturtturdu. Ondan sonra davacıyı oturtturdu. Bir onu dinledi, bir onu dinledi...

Kadı, Rum’u haklı çıkardı; çünkü haklıydı.

“Bu haklı, binaenaleyh senin buna yaptığının da sana yapılması kısas yoluyla lazımdır!” dedi. Sonunda araya girmeler, razı etmeler yoluyla, para, bedel ödemek suretiyle [anlaştılar]. Davacı tarafından da kabul edildiği için suçlu çıktı da cezasını para olarak ödedi.

Padişaha bile “Gel yanıma otur!” demedi. “Karşıma otur, burası saraya benzemez. Burası mahkeme, burada şer’-î şerîfin hükmü icrâ edilecek, şuraya otur bakalım!” dedi.

Çok hoşuma gidiyor, hakikaten olmuş bir hadise. O padişah da gık demedi:

“Seni Ağrı’ya süreyim, Bitlis’e süreyim, oradan oraya süründüreyim de sen kış gününde gör... Bir sene içinde üç defa yerini tayin edip değiştireyim, ocağını söndürürüm!..” demedi.

Veyahut; “Asarım, keserim, hapsederim...” demedi. Hatta aksine, rivayete göre yanına gitmiş:

“Kadı efendi, eğer bana padişah diye biraz daha meyletseydin başka türlü bir muamele yapsaydın seni kılıcımla şöyle yapacaktım, böyle yapacaktım...” deyince; o da; “Padişahım gel!” demiş. Oturduğu şiltenin altını kaldırmış, göstermiş. Orada bir eğri hançer yatıyor.

Bu ne demiş?

“Padişahım! Eğer sen de bana ‘Ben padişahım, bana böyle muamele mi yapılır?!’ deseydin bu hançerle seni hançerleyecektim!” demiş.

Ümmü Seleme *radiyallahu anhâ*’dan rivayet edilmiş manası aynı kapıya çıkacak bir iki kelime değişmiş:

إِذَا ابْتُلِيَ أَحَدُكُمْ بِالْقَضَاءِ بَيْنَ الْمُسْلِمِينَ فَلَا يَرْفَعُ
صَوْتَهُ عَلَى أَحَدِ الْخَصْمَيْنِ أَكْثَرَ مِنَ الْآخِرِ.

İze’b-tüliye ehadüküm bi’l-kadâi beyne’l-müslimîne fe lâ yerfa’ savtehû alâ ehadi’l-hasmeyni eksera mine’l-âhari.

İze'b-tüliye ehadüküm bi'l-kadâi beyne'l-müslimîne fe lâ yerfa' savtehû. “Sizden biriniz müslümanlar arasında hükmetmek vazifesine müptela olursa sakın sesini yükseltmesin!” *Alâ ehadi'l-hasmeyni.* “İki taraftan, hasımlardan bir tanesine sesini fazlaca yükseltmesin!” *Eksera mine'l-âhari.* “Ötekinden daha yüksek olarak berikine biraz daha fazla bağırmasın, konuşma tarzı dahi aynı olsun, eşit olsun!”

Buiki hadîs-i şerîfte üzerine basarak tekrar tekrar okudum ki;

İze'b-tüliye ehadüküm. “Müptela olursa... Hâkimlik yapmak mesleğine müptela olursa!..” diyor.

Hâkimlik çok zordur. Fevkalade zor bir meslektir, fevkalade takvâ ister, dikkat ister, fevkalade de tehlikelidir. Meylederse Allah korusun! Gülmesini, sesini bile ona göre ayarlayacak. Bir tarafa meylederse adaletle hükmetmezse çok dikkat etmezse çok büyük cezalara uğrar!

Hatta Kur'ân-ı Kerîm'in mealini yazan -Allah rahmet eylesin- Hasan Basri [Çantay] Hoca'ya birisi gelmiş;

“Efendim, beni falanca yere müftü tayin ettiler.”

O da çok zarif bir adamdı; nüktedan, sözü, sohbeti yerinde, şakacı bir kimseydi. “Otur, sana bir fıkra anlatayım.” demiş ister-seniz aynı fıkrayı bende size anlatayım:

Birisi, bir müftüyle arkadaşlık ediyormuş. Halktan bir vatandaş, müftü efendinin ahbabıymış, müftü de kadının ahbabıymış. Demişler ki;

“Âhirette birbirimizi unutmayalım, arayalım.”

Üçü de ölmüş. Halktan olan şahıs cennete gitmiş. Müftü efendiyi arayacaktı ya, başlamış aramaya. Sekizinci cennetten başlamış, gezmiş dolaşmış, yok. Cennet sekiz tane ya: *Cennetü'l-me'vâ*, *Cennetü'l-firdevs*, *Cennetü'l-adn*... Çeşit çeşit cennetlerin hepsini baştan sona dikkatli aramış, yok! Bir daha aramış, yok; bir daha aramış, yok!..

“Allah Allah müftü efendi nerede acaba?..”

Bu sefer “Arada mı kaldı?..” diye arafı aramış, orada da yok.

Fıkra bu, olacak bir şey değil ama ders çıkacak diye anlatıyoruz.

Bu sefer müsaade istemiş: “Cehenneme de bir bakayım.” demiş. Cehennemi bir kere aramış, yedi kat cehennemi dolaşmış, yok! Bir kere daha aramış, yok! Üçüncüde çok dikkatli bir şekilde ararken ta cehennemin esfel-i sâfilîninde, aşağısında, gayyâ kuyusunda bir baş görmüş. Yanına yaklaşmış, gitmiş bir de bakmış ki müftü!..

Çok üzülmüş, cehennemin en aşağı tabakasında bir de gayyâ kuyusunda! Boyuna kadar da azaba, katranlara batmış.

“Müftü efendi ne bu hâl?”

“Oh, çok şükür hâlime!” diyormuş müftü.

“Bu işin şükredecek hâli mi kaldı? Cehenneme girmişsin, en aşağıya gitmişsin, boğazına kadar katranlara batmışsın, bu nasıl şey?!..”

“Çok şükür, çok şükür! Kadı efendi benim ayağımın altında, ben onun omuzlarına basıyorum da öyle duruyorum burada!” demiş.

Fıkranın burası hoşuma gidiyor. Zaten merhum Hasan Basri [Çantay] Hoca da müftü efendiye bundan anlatmış:

“Sen müftü oldun diye sevindin, geldin ama müftülük böyle tehlikelidir. Ona göre ayağını denk al!” demiş oluyor. Nasihat etmiş oluyor.

Müftülük, çok tehlikeli bir meslektir, aman dikkat et! Çünkü insan umar, kendisini garantili sanır. “Ben din adamıyım, nasıl olsa cennete giderim; namazımı kılıyorum, orucumu tutuyorum...” diye düşünür ama [bu işler] çok incedir, çok dikkat etmek lazım.

Kadılık da ondan daha tehlikeli, hele bir de rüşvet vs. alırsa kızgınlıkla bir tarafı tutarak karar verirse daha da kötü olur!

Allahu Teâlâ hazretleri her hâlimizle, herkese karşı adaletle hareket etmeyi bize nasip eylesin. Kızgınlık hâlimizde de hoşnutluk hâlimizde de, sevdiğimiz kimseye de kızdığımız kimseye karşı da adaletten ayırmasın! Çünkü;

el-Adlû esâsü'l-mülk. “Adalet her şeyin temelidir!”

Hükümrânlığın da temelidir, hâkimiyetin de cemiyetin de temelidir.

Adalet gitti mi her şey gider, hiçbir şey kalmaz; adalet oldu mu her şey düzelir! Çünkü

mimarbaşı gider, padişahı dava edebilir: “Bu ne biçim haksızlık?!..” der ve hâkim de padişahı haksız çıkartabiliyorsa o cemiyet sağlam cemiyettir.

Sen ne diye; “Berlin’de hâkimler var...” fıkrasını öğrenirsin?

Bu fıkrayı öğrensene!

Almanya’da şöyle olmuş böyle olmuş da Kayser Wilhelm ile birisi çatışmışlar. Kayser’e; “Berlin’de hâkimler var!” demiş, “İcabında hâkimlere müracaat ederim, sen haksızsın, seni yendiririm...” [mânasına].

Adamlar bu fıkrayı propaganda ediyorlar, herkese öğretiyorlar. Bizim, padişahları mahkûm etmiş hâkimlerimiz var.

Kadı Şureyh -olsa gerek- eski kadılardan birisi bir meseleden dolayı ömrünün sonuna kadar hep ağlar, istiğfar edermiş.

Neden?

“Bir keresinde bir müslümanla bir mecusî karşıma geldi. Kapıdan girerken kıyafetinden baktım; birisi müslüman, ötekisi mecusî. Ah keşke şu müslüman haklı olsa, diye içimden geçirdim.” demiş.

Kadı, kızgınken hükmetmeyecek! Sinirli olduğu zaman da asar, bağıırır, çağırır...

Evde hanıma kızmıştı; geldi, mahkemeye oturdu, onu dinledi bunu dinledi, bağırdı çağırdı; mahkemeyi üç ay öteye attı...

Peki, iyi güzel! Sen üç ay öteye attın ama bu hapiste bekliyor, bir an evvel hükmetse bu adam hapisten çıkacak. Daha suçlu mu değil mi belli değil, nezarete duruyor.

Kadı birisine demiş ki; “Şuna şu kadar sopa vurun!” O da;

“Ya sen sopa yemedin, ya da sayı saymayı bilmiyorsun!” demiş. O kadar sopaya dayanılır mı?!..

Arkadaşlardan bazıları ile konuşuyorduk: “Şu hâkimleri hukuk fakültesinden çıktıktan sonra birkaç ay hapisanelerde vazifelendirmeli. O hapisanelerin hâlini görsün de orada beklemek, oradaki sıkıntı, o hâller, ne kadar zor şeylerdir. Suçsuz insanların mahkemeleri çabuk yapılsın da, suçluysa suçlu girsin; suçsuzsa çarçabuk çıksın!..”

Hâsılı zordur, insan kızgınken bağıırıp çağırır.

Bunun dışında şerhte [Ahmed Ziyâüddin]
Hocamız demiş ki;

“Kızgınken olduğu gibi başka sebeplerden dolayı da dikkat etmesi lazım! Sadece kızgınlık meselesi değil, bu işin çok çeşitli incelikleri vardır.”

Şöyle sıralamış:

“Şu gibi hallerde hâkimin hükmetmesi mekruhtur çünkü sinirinden tam adaletli hareket edemez!”

c. Hakimin Normal Huyundan Değişik Halde Hükmetmesi Mekruhtur

Mekruh olan hâlleri sayıyor:

Alâ kerâheti fî külli hâli bi-gayri hulukihî.

“Asli huyundan gayri olan her değişik, ârızî durumda mekruh oluyor.” *Ve şiddeti’l-cû.* “Karnı Şiddetli açken hükmetmeyecek!”

Neden?

Karnı açtır, canı sıkılır. Derler ki;

“Erkeklerin kalbine giden yol midесinden geçer!”

“Yok yahu, kalbin yolu başka, midenin yolu başka; nasıl midесinden geçiyor?..”

Demek ki karnı aç oldu mu kendini sevdi-remezsın. Onun için kadınlar, hemen gelir gelmez kocalarına yemeği koysunlar, karınlarını doyursunlar; ondan sonra gündüz olanları, bitenleri söylesinler: “Tahsildar geldi, bin beş yüz lira su parası istedi” diye ondan sonra söylesinler, çünkü karnı açken oturur kalkar, bağırır çağırır.

Bir: Karnı açken hükmetmeyecek!

Ve şiddeti'l-cûi ve'l-ataş ve ferahin ve huzün. “Açken ve çok susamışken, fazla neşeliyken ve fazla hüznülyken!”

Çok sevinçli, çocuđunu evlendirmiş:

“Haydi seni beraat ettireyim!”

Neyi beraat ettiriyorsun?!

Adam hain, öbür tarafta kaç kişinin canına kıydı veyahut şöyle yaptı böyle yaptı... Tabi sen sevincinden, cezalandırman gerekeni salıveriyorsun; öyle de olmayacak. Adalet olacak, lüzumsuz merhamet de olmayacak gazap da olmayacak.

Fazla hüznülyü, Karadeniz'de gemisi batmış. Gelmiş oturmuş, ahlıyor, ufluyor. O zaman da hüküm vermeyecek!

Ve'n-nuâs ve mü'lim maraz. “Kendisine elem verici bir hastalık geldiğinde...”

Bazı elem hastalıkları sayıyor; midesi sancıyor duruyor, kaşları kırıışmış... O zaman hükmetmeyecek, mekruh! Çünkü farkında olmadan tesir eder. Küçük delili büyültür, büyük delili küçültür, aleyhinde hükmedebilir.

“Fazla hararete ve fazla soğukta [hükmetmeyecek]!”

Tir tir titriyor, soba yanmamış. Veyahut fazla sıcak var, yaka bağır açamıyor, hâkim olduğu için hâkim cübbesini giymiş, terliyor, yaz gününde her tarafından sıcak... Bu gibi şartlar onu sübjektif olarak hareket etmeye zorlayabilir. Ne kadar önemli!

Ve zünne havfun. “Korkmak ve kendisine izaç edici bazı hâllerin gelmesi gibi durumlarda hükmetmesi doğru değildir!” *Velev kadâ.* “Hükmetse yine de hükmü yerine gelir, hükmü hükümdür ama mekruh olur!” diye zikrediyor.

“Bu hadîs-i şerîfler, hâkimlerle ilgili, o hâlde ben kurtuldum.”

Yok! Hepimizin küçük küçük hâkimlikleri olur. Hepimiz evimizde çocuklarımıza karşı, hanımımıza karşı; işyerimizde işçilerimize karşı; komşularımıza karşı, hayatta, günün muhtelif saatlerinde küçük küçük hâkimlikler yaparız. Kadrolu, maaşlı, cübbeli hâkimlik değildir ama hükmetmek durumunda olur, onun için adaletle hareket etmek gerekir!

إِذَا ابْتَلَى اللَّهُ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ بِبَلَاءٍ فِي جَسَدِهِ قَالَ
اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «اَكْتُبْ لَهُ صَلاَحَ عَمَلِهِ الَّذِي كَانَ
يَعْمَلُ». فَإِنْ شَفَاهُ غَسَلَهُ وَطَهَّرَهُ، وَإِنْ قَبَضَهُ غَفَرَ لَهُ
وَرَحِمَهُ

*İze'b-telellâhü abde'l-müslime bi-belâin
fî cesedihî kâlallâhu azze ve celle üktüb lehû
salâha amelihillezî kâne ya'melü fe inşefâhü
ğaselehû ve tahherahû ve in kabadahû ve ğa-
fera lehû ve rahimehû.*

Sadaka Resûlullah.

“Allah bir müslüman kulunu bir hastalığa dâçar ederse vücudunda bir bela ile onu imtihan ederse müptela ederse Allahu Teâlâ meleklerle, sıhhatli halindeyken işlemiş olduğu

amelleri işliyormuş gibi sevap yazmasını emreder. Eğer bu hastalıktan Allah ona şifa verirse onu günahlardan temizler ve paklar. Eğer hastalıktan dolayı o kişi yatağından kalkamaz ve ölürse onun günahlarını mağfiret eyler ve ona rahmetiyle muamele eder.”

Bu hadîs-i şerîf bir müslümana hastalandığı zaman ne olacağına dair.

İze’b-telellâhü abde’l-müslime bi-belâin fî cesedihî. “Allah bir müslüman kulu bir hastalığa dūçar ederse vücudunda bir bela ile onu imtihan ederse müptela ederse...”

Bu ne demek?

“Vücudunda bir hastalık çıkarsa” demek. Kaşında, gözünde, kolunda, bacağında, midesinde, kalbinde, sırtında, başında böyle bir şey olursa...

Kâlallâhu azze ve celle üktüb lehû. “Allah Teâlâ hazretleri buyurur ki; onun için yaz!”

Kime söylüyor?

Meleklerle! Meleklerle diyor ki; “Onun için yaz!”

Salâha amelihillezî kâne ya'melü. "Sıhhatli halindeyken işlemiş olduğu amelleri işliyormuş gibi sevap yaz!"

"Şimdi hastalandı yapamıyor. Sıhhatliken geceleyin kalkardı, teheccüd namazı kılardı..."

Kılıyormuş gibi yaz.

"Ey meleğim! Şimdi inliyor, kalkamıyor, o işi yapamıyor ama yapıyormuş gibi yaz. Tespih çekerdi yaz, sıhhatli olduğu zaman pervane gibi başka insanların hizmetine koşardı, hayır hasenât sahibiydi; hiçbir şeye hayır demezdi, herkese yardımcı olurdu, herkesin hayır duasını alırdı, onu yapıyormuş gibi yaz!" diye söylüyor.

Tabii onları bir bir saymaya imkân yok, öyle sevap yazılır.

Neden?

Sıhhatli olsaydı yapmaya devam edecekti de ondan!

Fe inşefâhü ğaselehû ve tahherahû. "Eğer Allah ona bu hastalıktan şifa verirse onu günahlardan temizler ve paklar."

Ne demek?

Bir insan böyle şiddetli bir hastalığa düşse duçar olsa da kalksa o zaman Allah onun eski günahlarını affediyor.

Hatta pek çok hadîs-i şerîf var ki bunları bir kâğıda yazmak lazım, kardeşlerimize dağıtmak lazım ki hasta ziyaretine gittikleri zaman onlara söylesinler, o hastalar müteselli olsun.

“Hastanın iniltisi tespihtir, uykusu ibadettir!” diye bir hadîs-i şerîf var ve hastalıktan kalktığı zaman; “Hadi, defter-i âmâlini tertemiz sildik, hiç günah kalmadı, günah haneleri bembeyaz oldu.”

Feste'mihi'l-amel. “İşine baştan başla! Bundan sonra artık defterini kirletme!” gibilerden denilir.

Burada da ne diyor?

Fe inşefâhü ğaselehû ve tahherahû. “Eğer Allah o kula o hastalıktan şifa verirse onu temizler ve pak eder.”

Neden temizliyor?

Günahlardan temizliyor, günahı kalmıyor. Onun için hastalık geldiği zaman, ağlayıp sızlayıp şikâyet etmeyin. Bir başka hadîs-i şerîfte gördüm ki, insan üç gün olmadan bir kere kimseye şikâyet etmeyecek. Öyle diyor, bize ölçü vermiş:

“Dişim ağrıyor, başım ağrıyor...”

Ne oldu?

Dün sapasağlamdın. Yarım saat sonra yine bir şeyin kalmayacak, şimdi feryâd u figân ediyorsun... Bu şikâyet bâbına giriyor, şikâyeti de Allah sevmiyor!

“Üç gün sabredecek, sonra ağrı varsa; ‘Şuram da şöyle, buram da böyle...’ diye söyleyecek!” diye bir hadîs-i şerîf okudum. Böyle bir hastalığa düşünce insan şikâyet etmeyecek. Bak ecri var, sabredecek, Allah’tan geldiğini bilecek. Bir kere günahları af oluyor.

Ve in kabdahû ve şafera lehû ve rahimihû. “Eğer o hastalıktan dolayı ruhunu kabzederse o kişi yatağından kalkamaz ve ölürse onun günahlarını mağfiret eyler ve ona rahmetiyle muamele eder.”

Onun için hastalanınca sakın ha yakınmayın, onda da ecir var, o da bir çeşit imtihan! İnsan sabredince şikâyet etmeyince edebini muhafaza edince Allah büyük ecirler veriyor.

إِذَا أَبْغَضَ اللَّهُ عَبْدًا نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ. فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ
الْحَيَاءَ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا بَغِيضًا مُبْغِضًا، وَنَزَعَ مِنْهُ
الْأَمَانَةَ. فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الْأَمَانَةَ نَزَعَ مِنْهُ الرَّحْمَةَ.
فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الرَّحْمَةَ نَزَعَ مِنْهُ رِبْقَةَ الْإِسْلَامِ. فَإِذَا
نَزَعَ مِنْهُ رِبْقَةَ الْإِسْلَامِ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا شَيْطَانًا مَرِيدًا.

İzâ ebğadallâhü abden nezea minhü'l-hayâe. Fe izâ nezea minhü'l-hayâe lem telkahû illâ bağîden mübğîdan ev nezeallâhu minhü'l-emânete. Ve izâ nezae minhü'l-emânete nezea minhü'r-rahmete. Fe izâ nezea minhü'r-rahmete nezea minhü'r-ribkate'l-İslâmi. Fe izâ nezea minhü ribkate'l-İslâmi lem telkahu illâ şeytânen merîdan.

“Allahu Teâlâ hazretleri bir kulunu sevmezse bir kuluna buğz ederse o kuldan hayâ duygusunu çeker, alır; ondan hayâyı alınca sen o kimseyi halka kızan, halkı da ona kızar gö-

rürsün. Ondan emniyet duygusunu da alır; Allah emniyet hasletini ondan alınca o zaman ondan şefkati, merhameti de alır. Ondan o acıma, merhamet duygusu da alınınca o İslâm'ın bağından çekilip koparılmış olur. Artık sen onu mütevellit bir şeytan olarak görürsün!”

İzâ ebğadallâhü abden nezea minhü'l-hayâe. “Allahu Teâlâ hazretleri bir kulunu sevmese, bir kuluna buğz ederse o kuldan hayâ duygusunu çeker, alır.”

Hayâsız kul olur, ar damarı çatlak bir kul olur. O, Allah'ın kızdığıının alametidir. Çünkü hayâ büyük güzel huylardan, güzel huyların analarından, esaslarından, temellilerinden bir tanesidir. Bir kul hayâ sahibi oldu mu o kulluğunu güzel yapar; çünkü Allah'ın lütfundan, kereminden, ona yapmış olduğu iyiliklerden utanır da ona göre yine kendisini döndürebilir. Ama utanmaz oldu mu, ar damarı çatladı mı artık insan utanmadıktan sonra ne isterse yapar! Onun için Allah bir kula kızarsa ilk önce ondan hayâ duygusunu almış.

Fe izâ nezea minhü'l-hayâe lem telkahû illâ bağîden mübğîdan. “Ondan hayâyı alınca

sen o kimseyi halka kızan, halkı da ona kızar görürsün!”

Çünkü hayâsız, ar damarı çatlamış kimseyi kim sever?

O, kimseyi sevmez, insanları sevmez; insanlar da onu sevmez. Cemiyetin içinde çıban gibi, karşılıklı diken gibi öyle bir kimse hâline gelir.

Ve nezae minhü'l-emânete. “Ondan emniyetlilik duygusunu alır.”

Emniyetliliğin zıttı hainliktir, hain olur!

Ve izâ nezae minhü'l-emânete nezea minhü'r-rahmete. “Allah emniyet hasletini ondan alınca hainlik gelince de o zaman şefkati, merhameti de alır.”

Kimseye merhameti kalmaz, o kimse gaddar bir kimse olur. Hain, gaddar, ar damarı çatlamış bir kimse hâline gelir.

Fe izâ nezea minhü'r-rahmete nezea minhü'r-ribkate'l-İslâmi. “Ondan o acıma, merhamet duygusu da alınınca o İslâm'ın bağından çekilip koparılmış olur. İslâm'ın bağı kopar!” *Fe izâ nezea minhü ribkate'l-İslâmi lem telkahu illâ şeytânen merîdan.* “Artık sen

onu mütevellit bir şeytan olarak görürsün, şeytanlaşır!”

Allah demek ki bir insana kızdı mı önce hayâ duygusunu alıyor. Allah cümlemizi hayâ sahibi bir kul eylesin. Peygamber Efendimiz; “Hayâ erkeklerde iyidir ama kadınlarda daha iyidir!” diyor.

el-Hayâu hasenün velâkinne fi'n-nisâi ah-senün. “Kadınlarda daha âlâdır!”

Kadınların daha çok hayâ, utanç sahibi olması lazım. Bu en şerefli huydur.

Hayânın mezmum olanı da vardır; gayri makbul olanı, fena olanı da vardır.

d. Doğru Davranışlarda Haya Etmek

Hayânın fena olanı nedir?

[Ahmed Ziyâüddin] Hocamız diyor ki;

Ke hayâin min emr-i ma'rûfin ev nehyin an münkerin. “Emri mâruf nehy-i münker yapmakta utanmak!”

“Kalk halka şunu söyle vaaz et...” vs.

“Utanırım.”

Neden utanıyorsun, Allah'ın farzını yapmakta utanılır mı?

“Kalk şurada namaz kıl.”

“Bu kadar kalabalığın içinde şimdi utanırım, ben evde kılarım...”

Bu çeşit hayâlar yanlış!

Namaz vakti geçecek; istasyondasın, eve gidinceye kadar vakti geçecek.

“Burada kalabalıkta kılamam, herkes beni görür.”

Görsün, görsün de ne dersler çıkaracaksa çıkarsın. Bak Allah'ın ne kulları var ki yersiz de kalsa yurtsuz da kalsa Allah'a bağlılığını yine burada yapıyor, der.

Farzlar aleni yapılacak, Allah'ın emrettiği farzı yapıyorsun! Belki birisi de; “Ben de namazı kılmamıştım...” der, senden görerek o da namazı hatırlar, o da kılar.

Otobüste filan çok oluyor.

“Şoför efendi, namaz vakti geçiyor. Kenarda duruver, namazı kılalım...”

Sen aşağıya namaz kılmaya iniyorsun, bakıyorsun sekiz kişi daha inmiş. Cemaatle namaz kılıyorsun.

“Mübarekler, neredeydiniz?”

Ben söylemesem onlar da kılamayacaklar, namaz kazaya kalacak. Ama söyleyince onlar da gelip kıldılar. Demek ki farzı yapmakta, emr-i mârufta utanmak yok!

“Kur’ân-ı Kerîm oku.”

“Utanırım.”

Yâ Kur’ân-ı Kerîm okumaktan utanılır mı? İnsanın Kur’ân-ı Kerîm okumamaktan utanması lazım.

“Ezan oku.”

“Utanırım.”

Ezan okumaktan utanılır mı? Minareden Allah’ın mahlûkatını, Allah’ın ibadetine çağırılıyorsun.

“Ama utanırım.”

Utanırsın ama ne kaçıyorsun biliyor musun?

Senin sesinin uzandığı yere kadar bütün taşlar, ağaçlar, mahlûkat, melekler hepsi sana şahadet edecekler:

“Yâ Rabbi! Bu, dünyada kulları senin ibadetine çağırıldı, şahidiz!” diyecekler. Kıymetli bir şey!

Onun için Kur’an okumaktan, ezan okumaktan, halka emr-i mâruf nehy-i münker yapmaktan, ilim öğrenmekten, ilimde sual sormaktan [utanmayacaksınız.]

“Bir şey soracağım ama utanırım...”

Utanma, sor, öğren; bunlar utanmanın yerleri değil!

Utanma günahta olur. Günah yapmaktan utan! Allah’ın bunca nimeti varken Allah’a âsi gelmekten utan! Allah sana kaloriferli bir ev vermiş, sıcak bir yuva vermiş, çoluk çocuk vermiş, sıhhat vermiş; namaza kalkmazsın, teheccüd kılmazsın, tesbih çekmezsin... Bundan utanabildiğın kadar utan! Yüzün kızarsın! Buna benzer hayırlardan geri kaldığına utan! Allah’ın ihsanına karşı yaptığın isyanları düşün, gözyaşı dök, utan; onlardan utanabilirsin! Ama

iyiliklerde utanılmaz, iyiliği yapmaya çalışmak lazım, inşaallah.

Demek ki bu hadîs-i şerîften hayânın çok önemli bir huy olduğu ve hayâsızlığın da Allah'ın büyük bir cezası olduğu anlaşılıyor.

“Falanca kimse hayâsız!”

Demek ki Allah ona çok kızıyor, hiç sevmiyor da onun için ilk önce ondan hayâ duygusunu almış, utanmaz bir kimse olmuş.

إِذَا أَبْغَضَ الْمُسْلِمُونَ عُلَمَاءَهُمْ، وَأَظْهَرُوا عِمَارَةَ
أَسْوَاقِهِمْ، وَتَنَاكَحُوا عَلَى جَمْعِ الدَّرَاهِمِ، رَمَاهُمُ اللَّهُ
بِأَرْبَعِ خِصَالٍ: بِالْقَحْطِ مِنَ الزَّمَانِ، وَالْجَوْرِ مِنَ
السُّلْطَانِ، وَالْخِيَانَةِ مِنْ وُلَاةِ الْحُكَّامِ، وَالصَّوْلَةِ مِنَ
الْعَدُوِّ

İzâ ebğada'l-müslimûne 'ulemâehüm ve ezherû imârate esvâkihim ve tenâkehû 'alâ cem'i'd-derâhim ramâhümullahü bi-erba'i hisâlin bi'l-kahtı mine'z-zemân ve'l-cevri mine's-sultâni ve'l-hıyâneti min vülâti'l-ahkâmi ve's-savleti mine'l-adüvv.

“Müslümanlar alimlerine kızdıkları zaman, çarşı pazarlarını süsleyip bezedikleri zaman ve dirhem, dinar, para pul biriktirme esasına göre evlendikleri zaman böyle bir kavmin üzerine Allah dört tane belayı salar: Üzerlerine kıtlık atar, yöneticilerden bunların başına zulüm gelir, işlerin başına geçmiş olan yöneticilerden hıyanet olur, düşmandan da hücum gelir!”

İzâ ebğada'l-müslimûne 'ulemâehüm ve ezherû imârate esvâkihim ve tenâkehû 'alâ cem'i'd-derâhim. “Müslümanlar alimlerine buğz etmeye başladıkları zaman, çarşı pazarlarını mâmur hâle getirmeye başladıkları zaman, mal toplamak, dirhemleri bir araya cem eylemek maksadıyla evlenmelere başladıkları zaman dört kötü husus ile Allah onları cezalandırır, Allah onları dört kötü şeye mâruz bırakır!”

Bu yapılan şeyler neymiş?

İzâ ebğada'l-müslimûne 'ulemâehüm. “Müslümanların; alimlerine kızmaları, buğz etmeleri.”

Alimleri sevmiyor.

Ve ezherû imârate esvâkihim ve tenâkehû 'alâ cem'i'd-derâhim. “Çarşı pazarlarını imar, mâmur etmeleri ve para sahibi olmak maksadıyla evlenmeleri.”

Ulema insana âhiretin yolunu gösteriyor, ulemaya kızılır mı?

Ulema, insana anasından babasından da daha yakındır. Hakikaten din alimiye daha yakındır. Çünkü adam o insanı, dünya hayatında korur kollar; ulema âhireti kolluyor, insanın ebedî saadetini sağlıyor. Onun için ulemayı sevmemiz, “Ulemaya canımız feda!..” dememiz lazım. Ulemanın etrafında toplanmamız lazım.

İnsanlar kime tabii olacak?

Kim âşıkça ona tabii olacak! En alimine tabii olacak!

Üç kişi yolda gittiği zaman bile, bir tane-sini imam seçmesi gerekmiyor mu?

Gerekıyor. En alimine tabii olacak; onu kendisine imam seçecek, onun kıyamında duracak, ona meselelerini soracak, ondan dinin, dünyasının inceliklerini öğrenecek, tatbik edecek ve Allah'ın rızasını kazanacak!

Yanlış şey söyleyen, yanlış fetva veren, yanlış yollara sevk eden; dünyanın zevkine, sefasına, eğlencesine, fâni lezzetlerine yönelten kimseye uyulur mu?

İzâ kâne'l-gurâbu delîle kavmin leye'tîhim ile'l-ardı'l-ciyâfi.

Karga bir insanın rehberi olursa karga insanı nereye götürür?

Leşinin başına götürür! Çünkü kendisi leş yemeye gidecek, sen de onun peşine takılırsan oraya gidersin. Olmaz, karga imam seçilmez. Alim imam olacak!

Onun için bir millet ulemaya kızarsa yandı. En kötü şeyi yapıyor; âhireti, cenneti istemiyor, cennet yolunu gösteren kimselere kızıyor!

Sonra?

Ve ezherû imârate esvâkihim. “Çarşı, pazarlarını imar ederlerse!”

Çarşı pazar mâlum eğlencenin, zevkin, sefanın çokça olduğu; para kazanmak hırsının çok olduğu, para kazanmak hırsı dolayısıyla milletin birbirine yalan yere yemin ettiği, aldatığı, kandırdığı [yerler].

“Vallahi bundan aşağı olmaz, sermayesi bundan yukarı...”

Yalan! Yalanın diki ama para kazanacağım diye böyle der.

Tabii bu sözler mecaz da olabilir, kinaye yollu böyle söylenmiş de olabilir.

“Müslümanlar alimlerden korkuyor, çarşı pazarı imar ediyor!”

Ne demek?

“Âhîret ilimlerini öğrenmeyi bırakıyorlar, dünya parasını kazanmaya o tarafa gidiyorlar!” Çarşı pazarı imar etmek, o mânaya da gelebilir.

“Camiye gel, Cuma namazı kıl, filanca gün camide çok mühim vaazlar oluyor, oraya gel...”

“Yok, ticaretim var!”

Dünya parasını tercih ediyor. Âhîreti için gerekli bilgileri öğrenmekten bucak bucak kaçıyor. Ulemaya kızıp da çarşı pazarı imar etmek bu mânaya da gelebilir. Bu da insanı aynı tehlikeye götürür. Onun için insanın biraz řu dünya hırsından kendisini çekip “Ben âhîrette

nasıl olur da cennete girerim, nasıl olur da cehennemden paçayı kurtarırım?..” diye ciddi ciddi düşünmesi lazım.

Ne zaman düşüneceksin?

Allahu Teâlâ hazretleri senin hakkında hükmedip de iş bittikten sonra düşünmenin faydası var mı?

Burada düşüneceksin: “Ben nasıl olur da cehennemden kurtulurum, nasıl olur da cennete dâhil olabilirim?..” diye burada kara kara düşünmezsen, tedbirini almazsan âhirette faydası yok, orada pişmanlığın faydası yok. Burası onun düşünme yeri!

Düşüneceğin zaman da alime muhtaçsın, ilme, öğrenmeye muhtaçsın. Onun için alimi seveceksin ve çarşı pazar, dünya kazancı, hırslını, ticaretini belli bir ölçüde frenleyeceksin. Her şeyin hakkını o kadar vereceksin.

e. Kişiyile Parası İçin Evlenmek

Ondan sonra ne diyor?

Ve tenâkehû ‘alâ cem’i’ d-derâhim. “Para toplamak için evlenmelere kalkarlarsa!”

“Filancanın kızını alayım; çirkin, açık saçık ama babasının parası çok; beş tane apartmanı var, iki tane de kızı var. Eh netice itibarıyla iki apartman bize düşer, onun için o kızı alalım...”

Yahu kız açık saçık, namaz da kılmıyor. Beri tarafta başı örtülü, hafızlığı yapmış veya dinini öğrenmiş, pırıl pırıl pırlanta gibi kız var, onu al.

“Onun parası yok, fakir!”

Demek ki sen kızla evlenmiyorsun, parayla evleniyorsun!

Peygamber Efendimiz bir kimseye dedi ki; “Bir kız soyu soppu için alınabilir, güzelliği için alınabilir, parası için alınabilir; sen kızı dini, diyaneti, ahlâkı için al, o maksatla seç!” Kendisine soru soran sahabeden bir gence öyle dedi.

Bir kızı ararken; “Sarışın olsun, boyu şu kadar olsun, gözlerinin yeşil olmasını istiyorum...” vs.

Yahu onları bırak da ilk önce; “Namaz kılsın, dini diyaneti iyi bilsin, Allah’tan korksun,

ben sabahleyin evden işe gittikten sonra arkamda benim namusumu, haysiyetimi, malımı, mülkümü, evimi, şerefimi korusun, evladım olursa evladımı İslâmî terbiyeyle yetiştirsin...” [düşüncesinde olmaya] baksana sen! Onlara bakmaz, para için veya başka şeyler için evlenir!

Bunlar kıyamet alameti oluyor: Ulemaya düşmanlık, çarşı pazarı imar ve ondan sonra para için evlenmek. Böyle olduğu zaman Allah, onlara dört tane bela ile mukabele eder, öyle kavimlere dört bela verir.

Bi'l-kahtı mine'z-zemân. “Zamanlarından bereketi alır, zamanın bereketi kalmaz.” *Ve'l-cevri mine's-sultâni.* “Hükümdarlarından onlara cevr ve zulüm gelir, merhametsiz idareciler musallat olur.” *ve'l-hiyânetü min vülâti'l-hükkâm.* “Valilerden, hâkimlerden hainlik rüşvet gibi yollarla onlara cevr ü cefa olur.” *Ve's-savletü mine'l-adüvv.* “Düşmandan hücum, o beldeye düşman hücum eder.”

Her işi yapan Allahu Teâlâ hazretleri değil mi, korumaya da saldırtmaya da kâdir değil mi?

Bunlar neden oluyormuş?

Alimlere kızıp dünyaya meyledip para toplamaya heves ettiği zaman!..

Demek ki Allah yolunda giderse Allah yardımcı olacak. Dünyaya meylederse; “Çok para kazanayım, malım çok olsun!” diye o tarafa meylederse Allah o zaman öbür taraftan başka belalar verecek, yine dünya başına zindan olacak.

Akıllı insan, Allah’a kul olmaya bakar, Allah’ın sevgisini kazanmaya bakar!

Allahu Teâlâ hazretleri cümlemizi hakiki akılla akıllı eylesin. Çok kimse vardır ki kendisini “Akıllıyım!” sanıyor ama âhiretini berbat edecek bir yolda yürüyor. Akıllı değil; akli olsaydı âhiretini kurtarmaya çalışırdı.

Fâtiha-yı şerîfe mea’l-Besmele

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

7 Cemâziye'l-Âhir 1402 / 01.04.1982

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü